

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

Навчально-науковий інститут № 3

Кафедра психології, соціології та педагогіки

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни

«ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ»

обов'язкових компонент освітньої програми другого (магістерського) рівня
вищої освіти **053 «Психологія» (практична психологія)**

за темою – **«МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

Вінниця 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою ННІ № 3
Протокол від 09.08.2024 № 13

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін ХНУВС
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки та психології факультету
№ 3 (Протокол від 08.07.2024 № 13)

Розробник:

Завідувачка кафедри педагогіки та психології факультету № 3, доктор
педагогічних наук, професор **Олена ФЕДОРЕНКО**.

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціології та
психології факультету № 6 Харківського національного університету
внутрішніх справ **Валентина ТЮРІНА**

План лекції

1. Філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методологічні підходи у психолого-педагогічних дослідженнях.
2. Методи психолого-педагогічних досліджень.
3. Експеримент як метод психолого-педагогічних досліджень.

Рекомендована література:

Основна

1. Кузьминський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. : Затверджено МОН Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2015. 303 с.
2. Городиська В., Пантюк М., Міляєва В. Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2016. 307 с.
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8165/1/V_Gorodinska_M_Pantuk_V_Miliaieva_Pedagogika%20ta%20psihologiia%20vicshoi%20shkolu_NDLKL.pdf
3. Марцева Л.А. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2022. 150 с.
<https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8091/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
4. Нагаєв В.М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Харків: «Стильна типографія», 2019. 267 с.
5. Педагогіка вищої школи: підручник / В.П. Головенкін ; КПП ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
<https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dca98cbd-487b-43eb-86ef-d5c4634bf16c/content>
6. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / уклад. Федоренко О.І., Тюріна В.О., Гіренко С.П., Червоний П.Д. та ін.; за ред. О.І. Федоренко. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.

Допоміжна

1. Марченко О.Г., Іванець М.Г., Шевяков Ю.І. Педагогіка вищої школа : методичні рекомендації для магістрів. Харків : ХУПС, 2014. 56 с.
2. Марченко О.Г., Іванець М.Г., Шевяков Ю.І., Широкобов Ю.М. Забезпечення якості освіти та Болонський процес : методичні рекомендації для студентів. Харків : ХУПС, 2014.
3. Марченко О.Г. Прикладна психологія військової діяльності : навчально-методичний комплекс. Рига : Lambert, 2018. 288 с.

Текст лекції

1. Філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методологічні підходи у психолого-педагогічних дослідженнях

Під *психолого-педагогічним дослідженням* розуміємо процес вивчення певного об'єкта, предмета чи явища психологічної або педагогічної природи з метою розкриття закономірностей його виникнення, розвитку та перетворення в інтересах розвитку особистості в освітньо-науковій діяльності. Об'єктивність нових знань, отриманих внаслідок проведеного психолого-педагогічного дослідження, обумовлюється насамперед вибором методології.

У загальнонауковому сенсі *методологію* розуміють як:

- 1) систему принципів і способів організації і побудови теоретичної і практичної діяльності;
- 2) вчення про науковий метод пізнання;
- 3) сукупність методів, що застосовуються у будь-якій науці.

Під *методологією* психолого-педагогічних досліджень будемо розуміти вчення про структуру, логічну організацію, вимоги, методи, прийоми, форми, засоби забезпечення педагогічної діяльності у багатогалузевих і галузевих закладах вищої освіти на філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому рівнях.

Насамперед слід зазначити, що методологія вирішення психолого-педагогічних проблем має базуватися на історико-гносеологічному підході, що передбачає вивчення принципів, парадигм та концепцій щодо перебігу певного процесу на різних історичних етапах розвитку суспільства. Це дає можливість виявити взаємозв'язки, детермінанти та суперечності досліджуваного процесу. Окрім того, у традиційному філософському розумінні гносеологія розглядає теорію знання, а також структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності.

Так, у психолого-педагогічних дослідженнях актуальними є такі філософські підходи до вивчення психологічних процесів, педагогічних процесів і явищ у вищій школі, як діалектичний матеріалізм, екзистенціалізм, неопозитивізм, неотомізм, педагогічна антропологія, позитивизм, прагматизм. Так, логіка та структура діалектичного методу пізнання передбачає розгляд основних, найбільш суттєвих стійких зв'язків між етапами зазначеного процесу процесу в контексті реалізації основних законів діалектики, а саме:

- 1) єдність і боротьба протилежностей (метод і форма, освітній простір і освітнє середовище);
- 2) дія закону переходу кількості до нової якості (збереженні пропорційності та оптимального співвідношення компонентів системи професійної підготовки;
- 3) «заперечення заперечення» (процес формування може бути розглянутий як поступальний, спрямований на зміни на краще, послідовний перехід з попереднього рівня сформованості на наступний).

До загальнонаукових підходів у психолого-педагогічних дослідженнях належить системний підхід. Щодо актуальності системного підходу С. Гончаренко зазначає, що «багатогранність сторін, елементів, відношень, внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування і розвитку соціально-педагогічного процесу визначає необхідність його системного вивчення». Системний підхід дає змогу описати складний об'єкт у його стабільному стані, ніби в синхронії, виділити в ньому склад і структуру, що забезпечує його усталене існування. П. Лузан трактує системний підхід як стратегію процесу навчання чи виховання, що охоплює сукупність цілеспрямованих, взаємопов'язаних взаємодій з урахуванням всіх умов і факторів педагогічного процесу. Системний підхід – це загальнонауковий метод аналізу всіх чинників, що впливають на досліджуване педагогічне явище, які необхідно враховувати перед прийняттям того або іншого рішення. Учені зазначають, що особливість педагогічних систем полягає у тому, що основним їх компонентом є людина як об'єкт управління. Принципова відмінність педагогічних систем від інформаційних та управлінських полягає у тому, що останні розглядають навчання (самовдосконалення системи) лише як процес руху інформації.

Системний підхід дозволяє виявити компоненти та системотвірні зв'язки досліджуваного явища або процесу, визначити їх найважливіші детермінуючі чинники і елементи. Застосування системного підходу передбачає, що такі відносно самостійні компоненти, як особистість здобувача освіти, процес її формування та саморозвитку, слід розглядати в їхньому взаємозв'язку та динаміці. Системний підхід до навчання, за Г. Підкурғанною, забезпечує цілісність освітнього процесу і дозволяє вирішити низку дидактичних завдань, зокрема щодо генералізації, узагальнення і систематизації знань, здійснення інтегративних зв'язків, формування цілісності наукових знань, оптимізації процесу вивчення навчальних дисциплін.

Застосування системного підходу охоплює декілька етапів:

- розгляд об'єкта діяльності (теоретичної і практичної) як системи, тобто обмеженої множини взаємодіючих елементів;
- визначення складу, структури та організації елементів і частин системи, виявлення головних зв'язків між ними;
- виявлення зовнішніх зв'язків системи, виокремлення основних;
- визначення функції системи та її ролі серед інших систем;
- аналіз діалектики структури і функцій системи;
- виявлення на цій основі закономірностей і тенденцій розвитку системи;
- виявлення різних класів систем, їх дослідження.

Окремо слід вказати на значення *синергетичного підходу* у психолого-педагогічних дослідженнях. Синергетика входить до універсальної методологічної парадигми, що стосується тих сфер знань, де вивчаються складні системи, явища самоорганізації. Термін «синергетика» (від грец. *sinergos*) походить від грецького «співдружність», «співпраця» та акцентує

увагу на узгодженості взаємодії частин при утворенні структури як єдиного цілого. Основними поняттями синергетики є відкритість, нелінійність, нерівність. Оскільки предметом синергетики є механізми самоорганізації, педагогічну синергетику трактують як сферу педагогічного знання, що охоплює теорію, принципи та закономірності самоорганізації педагогічних систем. Педагогічна синергетика, на думку В. Андрєєва, дає можливість по-новому підійти до розробки проблем розвитку педагогічних систем, розглядаючи їх, перш за все, із позиції відкритості, співтворчості й орієнтації на саморозвиток.

В. Кремень також підкреслює, що для того, щоб педагогічна система була синергетичною, тобто здатною до самоорганізації, вона має задовольняти низці вимог: бути складною, відкритою, нелінійною, досягати стану нестійкості, володіти як джерелами, так і стоками енергії, речовини, інформації.

У психолого-педагогічних дослідженнях актуальними є такі загальнонаукові підходи, як управлінський (кібернетичний), алгоритмічний, *управлінський (кібернетичний) підхід* дозволяє змодельовати перебіг певного психолого-педагогічного процесу на основі виокремлення етапів та підсистем, зокрема вхідної (ресурсний потенціал), процесору (переробка) і виходу (результат).

Управлінський (кібернетичний) підхід ураховує особливості управління когнітивними, навчальними та творчими процесами з використанням штучного інтелекту. Початок застосування кібернетичної концепції в українській освіті припадає на 60–70 роки минулого століття, але повсюдно використовувати її переваги почали лише з 90-х років, з початком формування освітнього кіберпростору. Переваги кібернетичного підходу обумовлені також його можливостями щодо оптимізації управління дидактичними процесами за допомогою математичного моделювання.

Алгоритмізація навчання передбачає виявлення алгоритмів роботи викладача та розумової діяльності здобувачів освіти.

Алгоритм – це загальноприйняте розпорядження про виконання в певній послідовності елементарних операцій для вирішення будь-яких завдань. Науково обґрунтований алгоритм відрізняється детермінованістю (рішення за алгоритмом є чітко спрямованим, повністю керованим, не допускає будь-яких дій), масовістю (за вихідні дані береться велика кількість завдань) та результативністю (спрямовані на отримання фіксованого результату).

Алгоритмічний підхід передбачає, що дії здобувачів освіти потрібно поєднати в одну цілісну систему управління. У цьому контексті В. Беспалько трактує дидактичний процес як сукупність двох алгоритмів, зокрема функціонування і управління. На думку вченого, управлінський вплив педагога має бути диференційованим залежно від рівня засвоєння навчального матеріалу: на початку організації навчального процесу потрібен централізований вплив педагога на здобувача освіти, а за умов високого

рівня засвоєння навчальної інформації педагогічний вплив має слабшати і замінюватися самоуправлінням.

Технологічний підхід до побудови освітнього процесу генетично пов'язаний з технічними засобами навчання: технології навчання виникли як реакція на можливості технічних засобів навчання [61]. Відповідно до цього підходу, використання технічних засобів навчання є одним із важливих напрямів підвищення ефективності навчання. У цьому випадку технічні засоби навчання може бути використано як додаткові засоби з ілюстративною метою, як засіб для передачі інформації, репетитор для вирішення завдань, перевірки й оцінки знань та вмінь, як незалежний засіб оцінювання на базі автоматизованих навчальних програм на персональних комп'ютерах. Загалом технологічний підхід передбачає гнучкий інструментальний менеджмент навчального процесу та гарантоване досягнення поставлених навчальних цілей.

Серед конкретно-наукових методологічних підходів у психолого-педагогічних дослідженнях виокремимо гуманістичний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний.

За *гуманістичного підходу* педагогічний процес ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах, які визнають керівну функцію педагога і функцію самоуправління здобувача освіти. Гуманістичний підхід передбачає забезпечення високого рівня децентралізації педагогічного впливу, гнучкості та адаптованості педагогічної системи, створення такої структури дидактичного процесу, за якої курсанти мають можливість глибоко індивідуалізувати свою діяльність щодо темпу засвоєння навчального матеріалу, дидактичних методів та форм.

Упровадження *особистісно орієнтованого навчання* передбачає створення предметних умов для розвитку різних форм активності здобувачів, тобто розроблення різних завдань розвивального характеру, які дозволяють навчуваним здійснити самостійні відкриття, набуті нового досвіду. Важливе значення має використання в освітньому процесі не однотипних моделей навчання, однакових для всіх, а різних, залежно від індивідуальних особливостей курсантів, їх досвіду.

Діяльнісний підхід вивчає процес діяльності людини, спрямований на становлення її свідомості та її особистості загалом. Концепцію «вчення через діяльність» уперше запропонував американський учений Д. Дьюї. Він визначив основні принципи діялісного підходу в навчанні, зокрема такі, як урахування інтересів суб'єктів навчання, навчання через навчання і дію, знання через долаття труднощів, через формування універсальних навчальних дій, які є основою освітнього та виховного процесу.

Діялісний підхід робить ставку не на накопичення знань, умінь та навичок у вузькій предметній сфері, а на самостійну роботу особистості. Цей підхід передбачає такий спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності, за якого здобувачі освіти є не пасивними «приймачами» інформації, а самі активно беруть участь в освітньому процесі. Суть діялісного підходу в

навчанні означає спрямованість педагогічних заходів на організацію інтенсивної діяльності студентів (курсантів): вони самі здобувають знання.

Компетентнісний підхід передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання професійних функцій, набуття компетенцій. Відповідно до компетентнісного підходу, компетенції задають вищий, загальний рівень умінь і навичок курсантів, а зміст освіти визначається чотирикомпонентною моделлю змісту освіти: знання, уміння, досвід творчої діяльності та досвід ціннісного ставлення до навчання і професійної діяльності. Компетентнісний підхід висуває специфічні вимоги щодо змісту знань, умінь і навичок, необхідних для компетентного виконання професійної діяльності, конструювання навчальних планів, програм, технологій формування компетенцій, моніторингу навчального процесу.

Актуальними психолого-педагогічними методологічними підходами є також акмеологічний, аксіологічний, гендерний, герменевтичний, ресурсний, персоналізований.

2. Методи психолого-педагогічних досліджень.

Метод психолого-педагогічних досліджень трактується як упорядкована сукупність прийомів, процедур, операцій емпіричного й теоретичного пізнання та вивчення явищ і процесів педагогічної дійсності з метою досягнення поставленої наукової мети.

У психолого-педагогічних дослідженнях використовуються методи емпіричні, теоретичні, статистичні методи.

Емпіричний рівень дослідження пов'язаний з отриманням і первинною обробкою вихідного фактичного матеріалу, який поділяють на:

- факти дійсності;
- наукові факти.

Факти дійсності — це події та явища, які насправді мали або мають місце; це — різні властивості, відношення об'єктів, які вивчаються.

Наукові факти — це віддзеркалені свідомістю об'єктивні властивості речей, процесів, фактів дійсності, які обов'язково перевірені, осмислені та зафіксовані мовою науки у вигляді емпіричних суджень. Наукові факти характеризуються такими властивостями, як новизна, точність, об'єктивність і достовірність. Новизна наукового факту свідчить про принципово новий, невідомий до цього часу предмет, явище або процес. Це не обов'язково наукове відкриття, але нове знання про те, чого ми досі не знали.

Дані виконаного дослідження тільки тоді стають фактами науки, коли вони входять до складу в уже відому теорію як органічне прирощення знань, коли знайдено притаманне лише цим даним місце в загальній системі знань про досліджуваний об'єкт.

Емпіричний рівень дослідження реалізується через здійснення двох стадій роботи:

1. Процесу збору та отримання фактів.
2. Первинної обробки і оцінки фактів в їх взаємозв'язку, що передбачає:

- осмислення та чіткий опис отриманих фактів за допомогою наукової термінології;

- класифікацію фактів за різними ознаками та виявлення основних залежностей між ними.

На цій стадії емпіричного рівня вивчення дослідник здійснює:

- критичну оцінку і перевірку кожного факту, звільнення його від випадкових та несуттєвих домішок;

- опис кожного факту в певних термінах тієї науки, в межах якої ведеться дослідження;

- відбір із всієї маси типових фактів, які повторюються найчастіше і виражають основні тенденції розвитку;

- класифікацію фактів за видами явищ, що вивчаються, за ознакою їх значущості, приведення їх в систему;

- встановлення найочевидніших зв'язків між відібраними фактами.

Таким чином, на емпіричному рівні досліджуються закономірності, які характеризують ті явища, що вивчаються. До емпіричних методів належать лабораторні та польові спостереження, самоспостереження, бесіда, інтерв'ю, проєктивні методики, анкетування, соціометрія, метод рейтингу, педагогічне тестування, педагогічний консиліум.

Теоретичний етап складається з низки послідовних стадій роботи, на яких наукове знання приймає різні форми, існує і розвивається в них і через них.

Дослідження, яке здійснюється на теоретичному рівні, використовується для:

- узагальнення результатів дослідження, виявлення загальних закономірностей шляхом обробки та інтерпретації дослідних даних;

- розширення результатів дослідження на низку подібних об'єктів, без повторення всього обсягу досліджень;

- вивчення об'єкта, який є недосяжним для дослідження;

- підвищення надійності експериментального дослідження об'єкта: визначають, що і як треба спостерігати, на які параметри необхідно звернути увагу, а якими знехтувати, які показники і з якою точністю вимірювати, в яких умовах здійснювати їх спостереження.

До теоретичних методів належать вивчення та узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду, аналіз соціологічної, філософської, психолого-педагогічної літератури, архівних матеріалів, документації, продуктів освітньої діяльності, аналіз понятійно-термінологічної системи, аналогії, засновані на єдності діалектичних законів для природних і суспільних процесів.

Науковий апарат дослідження складають мета, об'єкт, предмет, гіпотеза, уявний педагогічний експеримент, прогнозування, моделювання.

Сполученою ланкою між емпіричним і теоретичним етапом дослідження є *постановка проблеми*. Цей процес включає:

- визначення відомого і невідомого; факторів, які мають пояснення і вимагають пояснення; фактів, які відповідають теорії і суперечать їй;

- формулювання питання, що висвітлює основну сутність проблеми, обґрунтування його правильності і важливості для науки;
- планування конкретних завдань, послідовності їх вирішення і методів, які при цьому будуть використовуватися.

Можна виокремити первинні та вторинні методи статистичного аналізу. Первинні методи дають можливість отримати показники, що безпосередньо характеризують результати вимірювань, здійснених в ході педагогічного експерименту. Статистична обробка на цьому етапі передбачає ранжування (тобто вибудовування фактів у певну послідовність), шкалювання, що дає можливість систематизувати дані відповідно до рівнів - високий, низький, середній тощо. Крім того, характеризують параметри отриманого розподілу випадкових величин - вибіркове середнє, вибіркиму дисперсію, моду, медіану, а також його вид, форму, тип (наприклад, нормальний розподіл) тощо.

Вторинні методи застосовуються для того, щоб на базі зібраних даних виявити приховані в них статистичні закономірності. Наприклад, методи дисперсійного, регресійного аналізу застосовуються для того, щоб визначити динаміку зміни окремих параметрів вибірки. Кореляційний, факторний аналіз здійснюється для встановлення статистичних зв'язків, що існують між змінними величинами, вимірюваними в експерименті. Методи тестування статистичних гіпотез та визначення довірчих інтервалів дозволяють теоретично обґрунтувати висновки стосовно параметрів та вигляду отриманого розподілу.

Статистичні методи дають можливість довести, що отримано дійсно не випадкові результати і підтвердити існування виявлених.

Статистичне оброблення результатів дослідження, доведення вірогідності отриманих висновків використовуються методи математичної статистики (критерій Ст'юдента).

3. Експеримент як метод психолого-педагогічних досліджень.

Експеримент є методом дослідження, у процесі якого створюються умови для з'ясування залежності між засобами та результатами їх використання. Проведення експерименту передбачає збір педагогічних фактів в спеціально створених умовах, що дають можливість вивчення та перевірки педагогічних впливів згідно проблеми дослідження. Розрізняють два види експерименту: лабораторний та природний. Характерною ознакою лабораторного експерименту є те, що його проводять в лабораторних умовах, тобто за допомогою спеціальної апаратури, а дії піддослідного визначаються інструкцією (піддослідний знає, що над ним проводять експеримент, але, як правило, не знає, в чому сутність експерименту, що конкретно досліджується, з якою метою). Природний експеримент за своїм задумом повинен виключати ту напругу, яка виникає у піддослідного, який знає, що над ним вчається в наближеному до життя оточенні, звичних формах діяльності. Психолого-педагогічний експеримент є варіантом природного експерименту та передбачає активне формування психічних якостей,

процесів, що досліджуються безпосередньо під час навчально-виховної діяльності.

Етапи психолого-педагогічного експерименту: констатувальний, формувальний, контрольний.

Психолого-педагогічний експеримент передбачає:

1. Цілеспрямоване відокремлення досліджуваного явища від інших.
2. Активну позицію дослідника при втіленні інновацій в педагогічний процес.
3. Контрольований педагогічний вплив на вихованців.
4. Наявність умов, за яких досліджуване явище піддається обліку.
5. Повтор педагогічних явищ в приблизно одних і тих самих умовах стільки разів, скільки необхідно для перевірки гіпотези.

Педагогічний експеримент повинен задовольняти певним критеріям науковості.

1. Привнесення в педагогічний процес нового з метою отримання бажаного результату.
2. Забезпечення умов, що дозволяють виявити залежність між педагогічним впливом і його результатом.
3. Документальна фіксація та достатньо повний облік параметрів (показників) досліджуваних явищ та процесів.
4. Забезпечення обґрунтованості та достовірності висновків.

Існують загальні вимоги щодо проведення науково-педагогічного експерименту.

1. Наявність педагогічного колективу, що має готовність і бажання до експериментальної роботи та впровадження у практику інновацій.
2. Наявність у експериментатора гіпотези, яка спрямована на отримання нового результату, що сприятиме підвищенню ефективності педагогічного процесу.
3. Забезпечення педагогічного процесу всім необхідним для регулювання педагогічних впливів та фіксації їх наслідків.
4. Дотримання правила не нашкодити здоров'ю дитини, її розвитку, виконання вимог, які висуваються навчальним планом та програмою.
5. Прагнення до наукової чесності, добросовісності у зборі та інтерпретації фактів, достовірності в формулюванні висновків.
6. Доброзичливе ставлення до дітей та встановлення стосунків довіри з адміністрацією, батьками та дітьми з метою забезпечення атмосфери творчості, взаємодопомоги для ефективного проведення експерименту.

Загальна характеристика етапів експерименту:

Можна виокремити основні етапи проведення експерименту:

1. Підготовчий етап проведення експерименту.
2. Дослідницький етап, що охоплює констатувальний, формувальний та контрольний експеримент.
3. Обробка даних дослідження.
4. Інтерпретація даних дослідження та формулювання висновків.
5. Впровадження результатів експерименту.

Успіх науково-педагогічних досліджень значною мірою визначається розвитком методологічного апарату. Існують методологічні принципи, яких рекомендують дотримуватись у науково-методологічних дослідженнях.

Принцип детермінізму. Він полягає в тому, що психіка визначається способом життя і змінюється з його зміною. Психічний розвиток дитини визначається роллю навчання та виховання, ступенем сформованості мозку та нервової системи дитини, впливом попередніх етапів психічного розвитку.

Принцип об'єктивності. Полягає в обґрунтованості висновків за рахунок збору достатньої для цього кількості фактичного матеріалу, адекватності математичного апарату до завдань дослідження, перевірки отриманих висновків декількома методами, валідності обраних методик тощо.

Принцип єдності психіки та діяльності. Цей принцип означає, що свідомість та діяльність не протилежні одне одному, але й не тотожні. Вони утворюють єдність. Свідомість складає внутрішній план діяльності, її програму. Це слід розуміти так, що вивчати дітей, їх свідомість необхідно в діяльності - процесі їх навчання та виховання.

Принцип розвитку. Необхідно враховувати особливості віку, який передуює досліджуваному, тенденції розвитку вікового етапу, що досліджується.

На основі загальних методологічних принципів будується будь-яке педагогічне дослідження. Виходячи з методологічних принципів та конкретних завдань визначають стратегію та загальні шляхи здійснення дослідження.

Висновок:

Результати психолого-педагогічного дослідження уточнюють або розширюють окремі теоретичні чи практичні положення освітнього процесу чи методики вивчення, одержані результати можуть також відкривати нові аспекти досліджуваної проблеми, виокремлювати нові елементи, не відомі раніше.